

1. Predmet štátnej skúšky - Teória a metódy v archeológii

Kód: KARCH/TaMvArch/03

Študijný program: ARM (magistri)

1. **Paleoekonómia.** Základné etapy vývoja a pojatia. Koncepty paleoekonómie. Archeologický výskum hospodárskych stratégií (ekonómie) v sociálnom a kultúrnom kontexte.
2. **Archeologická metóda a vplyv archeologickej transformácie na jej utváranie.**
3. **Analytický povrchový zber a jeho význam v priestorovej archeológii.** Možnosti a ohraničenia povrchových zberov.
4. **Metodika archeologického terénneho výskumu I.** Podmieňujúce faktory. Terénna antropológia. Tafonomické procesy a odchýlky na kostrovom materiáli a ich informácie archeologickej povahy. Primárny a sekundárny dutý priestor. Špecifiká terénneho výskumu výšinných opevnených sídlisk.
5. **Metodika archeologického terénneho výskumu II.** Špecifiká terénneho výskumu sídliskových areálov.
6. **Ochrana archeologického dedičstva.** Legislatívne podmienky pre ochranu kultúrnych pamiatok a pamiatkových území na Slovensku. Pamiatkový fond a orgány štátnej správy na jeho ochranu. Organizácia a pôsobnosť orgánov štátnej správy a orgánov územnej samosprávy na úseku ochrany pamiatkového fondu. Európska dohoda o ochrane archeologického dedičstva.
7. **Teória a metóda archeológie.** Bádateľské pole archeológie. Paradigmy v archeologickom bádanií.
8. **Analýza a syntéza formalizovanými metódami.** Syntéza štruktúr. Interpretácia.
9. **Priestorová archeológia v dejinách bádania.** Priestorová archeológia v koncepcii D.L. Clarkeho. Význam distribučných máp archeologických javov. Koncepcia priestorovej archeológie v českej škole E. Neustupného. Tri koncepcie priestorového bádania v archeológii: 1. koncepcia priestoru v tradičnej typologickej paradigme, 2. koncepcia priestoru v environmentálnom pojatí a 3. koncepcia priestoru podmienená sociálnymi a ideologickými aspektmi priestorových štruktúr v postprocesuálnej archeológii.
10. **Teória sídelných areálov a industriálnych zón.** Kontextualizmus a smer sídliskovej archeológie v USA. Koncepcie G. R. Willeyho a Kwang-chih Changa stanovene „sídliskových vzorov“ (*settlement pattern*). Model zázemia sídlisk, resp. areálov dostupnosti - *site catchment analysis*. Vzťah sídelného a výrobného areálu. Špecializovaná výroba v pravekej archeológii. Špecializácia výrobných aktivít. Výroba a spoločnosť.
11. **Areály pravekých komunit.** Model sídelného a komunitného areálu. Mapa, dynamika, prírodné prostredie, praktický, spoločenský a symbolický rozmer sídelných areálov.
12. **Mobilita a stabilita pravekého osídlenia.** Archeologická reflexia mobility. Akulturácia, asimilácia, difúzia a integrácia. Makromobilita a mikromobilita a ich príčiny. Archeologické migračné modely. Spúšťajúce a brzdiace faktory migrácie. Typológia sťahovania: sťahovanie elity, masové/hromadné sťahovanie, sťahovanie špecialistov.
13. **Kvantifikačné metódy v archeobotanike a v archeozoológii.** Výber dát na (štatistické) spracovanie. Princípy, pozitíva a negatíva jednotlivých metód (prezencia/absencia, percentuálne zastúpenie, frekvencia výskytu, NISP, MNI, MNE, DZF...).
14. **Potenciály a omyly využitia etnografických analógií v archeológii.** Na príklade konštruktívnej kritiky teórie žiarového hospodárstva v čase kultúry s lineárnou keramikou, poukáž na chyby a uveď správny postup aplikovania etnografickej analógie a archeologickej argumentácie.
15. **Archeologické teórie o zmenách v poľnohospodárstve - organizácia a fungovanie ekonomiky.** Teórie R. Malthusa a E. Boserupovej ako záchytné body pre riešenie komplexných otázok zmien v pravekom a stredovekom poľnohospodárstve. Producenti a konzumenti poľnohospodárskych produktov.
16. **Vplyv tafonomických procesov na tvorbu archeobotanických súborov.** Preddepozíčné procesy (proces spracovania obilia, „single a multiple event contexts“ a metódy ich detekcie v archeobotanickom súbore). Posdepozíčné procesy (napr. metódy vzorkovania a extrakcie rastlinných makrozvyškov a ich dopad na zloženie archeobotanickej vzorky). Interpretačné možnosti tafonomickej analýzy archeobotanického materiálu.
17. **Vplyv tafonomických procesov na tvorbu archeozoologických súborov.** Primárne tafonomické procesy (kultúrno-transformačné, iné biotické a abiotické) a sekundárne (výber lokality, metódy odberu vzoriek, preosievanie sedimentov a veľkosť vzorky) ich dopad na zloženie archeofaunálneho súboru a spôsoby ich detekcie. Posdepozíčné procesy (napr. metódy vzorkovania a extrakcie rastlinných makrozvyškov a ich dopad na zloženie archeobotanickej vzorky). Interpretačné možnosti tafonomickej analýzy archeozoologického materiálu.
18. **Vývoj archeologického myslenia a argumentácie. Od Epirizmu k Postprocesualizmu.** Empirizmus a pozitivizmus, *Grand theory*, *Systémové teórie*, *MRT*, Postprocesualizmus... V akom slede nasledovali, aké prúdy a predstavitelia filozofie a sociológie ich ovplyvnili a aký to malo dopad na vývoj archeologického bádania.

2. Predmet štátnej skúšky - Archeológia včasnej doby dejinnej

Kód: KARCH/ArchVDD/03

Študijný program: ARm (magistri)

- 1. Problematika pôvodu Keltov na základe historických, lingvistických a archeologických prameňov.** Problém pôvodu Keltov – konfrontácia historických, lingvistických a archeologických prameňov. Keltské jazyky. Rozsah keltského osídlenia v minulosti, zvyšky keltského obyvateľstva a keltských jazykov v súčasnosti.
- 2. Zrod keltskej civilizácie. Kultúrne vplyvy stredomorských civilizácií. Koncept kniežacie sídlo – kniežací hrob.** Kniežacie prostredie mladšej a neskorej doby halštatskej vo vnútropevninskej Európe: kniežacie sídla a pohreby pod mohylami. Grécke a etruské vplyvy a ich odraz v materiálnom a duchovnom svete keltských kniežat.
- 3. Keltské umenie – prvý príspevok barbarov do európskeho umenia.** Klasifikácia a periodizácia. Dejiny bádania. Mladohalštatský umelecký prejav. Zrod laténskeho štýlu. Ornament: základné prvky, motívy a kompozície. Význam a symbolika keltského ornamentu. Významné objavy z včasnej doby laténskej v západnej a strednej Európe.
- 4. Sídelné formy a štruktúry v neskorej dobe halštatskej a vo včasnej dobe laténskej.** Kniežacie sídla. Panské sídla. Panské dvorce. Rovinné sídliská. Iné formy sídelnej štruktúry. Charakteristika jednotlivých sídelných foriem, priestorové a kultúrne vzťahy, hospodársky a kultúrny význam.
- 5. Sídelné formy a štruktúry v mladšej a neskorej dobe laténskej.** Oppida. Centrálné výšinné sídliská. Fortifikačné systémy. Osady. Dvorce. Organizácia a štruktúra vnútorného priestoru. Charakteristika jednotlivých sídelných foriem, priestorové a kultúrne vzťahy, hospodársky a kultúrny význam.
- 6. Keltská spoločnosť vo svetle archeologických a historických prameňov.** Spoločenské zmeny od neskorej doby halštatskej do včasnej doby laténskej (stupne Ha D2-3 a LT A). Socio-kultúrna interpretácia hrovej výbavy. Sociálna diferenciacia. Model vládneho systému. Západohalštatský kultúrny okruh ako „periféria antického svetového systému“. Keltská spoločnosť v staršej a strednej dobe laténskej (stupne LT B až LT C1). Bojovníci, výzbroj a spôsob boja. Keltská spoločnosť v mladšej a neskorej dobe laténskej (stupne LT C2 až LT D). Náčelníci/ bojovníci a druidi. Klienti a klientelný systém.
- 7. Mocenské a etnické pomery v Európe v prvých štyroch storočiach n. l.**
- 8. Germania Magna.** Definícia pojmu. Geografické vymedzenie. Základná charakteristika germánskeho osídlenia a regionálne rozdiely. Rímska snaha o ovládnutie tohto územia.
- 9. Formy osídlenia a architektúra Rimanov a barbarov v dobe rímskeho cisárstva v Európe.** Rímska architektúra a formy osídlenia. Formy osídlenia a architektúra Germánov. Architektúra Keltov v Galii a na Britských ostrovoch.
- 10. Špecifiká pohrebného rítu pôvodného a rímskeho obyvateľstva v rímskych provinciách v Európe.**
- 11. Itália a západoeurópske provincie ako hospodárske a kultúrne centrum Rímskej ríše.** Geografické vymedzenie územia (Itália, Raetia, rímska Germánia, Galia, Británia). Pôvodné obyvateľstvo a romanizácia územia západoeurópskych provincií. Civilné mestá. Produkcia rímskych výrobkov a produkčné centrá.
- 12. Limes Romanus. Geografická charakteristika.** Vývoj rímskeho limitu v jednotlivých častiach Rímskej ríše.
- 13. Panónia.** Geografické vymedzenie. História provincie. Správa provincie a civilné centrá. Produkčné centrá. Panónsky limes.
- 14. Európa v období sťahovania národov.** Spúšťače migrácie. Etnické posuny barbarských kmeňov. Rímska ríša a jej politika v období sťahovania národov. Výsledná zmena tváre Európy.

3. Predmet štátnej skúšky - Praveká a stredoveká archeológia

Kód: KARCH/SPSA/03

Študijný program: ARm (magistri)

1. **Neolitizácia stredomorskej oblasti a Balkánu.** Pôvod, príčiny, postup, dôsledky.
2. **Neolitické kultúry juhovýchodnej Európy.** Presesko, Sesko. Karanovo I-III. Starčevo. Vinča – Turdaş. Boian. Hamangia.
3. **Eneolitické kultúry juhovýchodnej Európy.** Dikilitash-Slatino. Karanovo IV-V. Gradeshniza. Varna. Cernavoda. Gumelnita. Vinča – Pločnik. Cucuteni-Tripolje.
4. **Stredná a juhovýchodná Európa v období veľkého sťahovania národov** (zánik mykénskej kultúry, Trója, civilizačná úroveň oboch oblastí vo svetle materiálnej kultúry).
5. **Formovanie sa etnických celkov v juhovýchodnej Európe** (Gréci, Ilýri a Tráci/Géti).
6. **Formovanie sa etnických celkov východnej Európe** (Kimeri, Skýti a neskýtske spoločenstvá východnej Európy).
7. **Nomádske kultúry a ich vplyv na vývoj v karpatskej oblasti a v strednej Európe.**
8. **Kríza doby bronzovej a nástup kultúr doby železnej v juhovýchodnej Európe a ich úloha v procese genézy halštatskej kultúry.**
9. **Kontakty karpatskej oblasti s kultúrami juhovýchodnej Európy v mladšej dobe bronzovej.**
10. **Vplyvy gréckej kolonizácie Čiernomoria na vývoj v strednej a východnej Európe.**
11. **Historická a kultúrno-etnická situácia v strednej a východnej Európe po páde Imperium Romanum.** Písomné, lingvistické a archeologické pramene k etnogenéze Slovanov, kontinuálne a diskontinuálne procesy slovanskej etnogenézy.
12. **Doba formovania sa Slovanov do jazykovo a kultúrne jednotného habitu** (pražská kultúra, kultúra Peňkovka, kultúra Koločin-Tušemlja).
13. **Hradiská - opevnené sídliská Slovanov** (historické a archeologické pramene).
14. **Západné, inzulárne a byzantské vplyvy v kultúre včasnostredovekých stredodunajských Slovanov.**
15. **Kristianizácia stredodunajského priestoru vo svetle historických udalostí.** Ranné kresťanstvo v rímskej Panónii a jeho prenikanie severne od stredodunajského limitu, íro-škótske a anglosaské misie vo východoalpском priestore. Pokresťančovanie stredného Podunajska v 9. storočí, misijné pôsobenie na túto oblasť.
16. **Pohansko-kresťanský synkretizmus v strednej Európe** v období včasného a na začiatku vrcholného stredoveku.
17. **Odras kristianizácie v archeologických prameňoch-** sakrálne stavby na území dnešnej Moravy, Čiech a Slovenska vo včasnom stredoveku.
18. **Odras kristianizácie v hmotných prameňoch.** Hmotné pramene kresťanského charakteru a výzdobné motívy na týchto predmetoch.
19. **Poľnohospodárstvo včasného stredoveku I.** Poľnohospodárske systémy stredoveku. Rastlinná produkcia vo svetle archeologických, archeobotanických, ikonografických, písomných a etnografických prameňov.
20. **Poľnohospodárstvo včasného stredoveku II.** Živočíšna produkcia vo svetle archeologických, archeozoologických, ikonografických, písomných a etnografických prameňov.